

لوریاں تے کہانیاں دا بالان اُتے اثر

2012 وچ اک کھوج کیتی گئی کہ آکسفورڈ وچ ساوتھ ایشائن ماں پیئو گھراں وچ اپنے بالان نوں نرسری جاون توں پہلے گھر دے اندر کس قسم دیاں لوریاں، کہانیاں تے کھیڈاں سکھاوندے نیں۔ ایس کھوج دے نتیجے وچ لوریاں تے نظماں دی سی۔ڈی بنی تے اوس توں بعد کہانیاں، لوریاں تے سی۔ڈی دی کتاب آکسفورڈ توں شائع ہوئی۔ ایناں سی ڈیز تے کتاب وچ لوکاں دی خواہش نوں سامنے رکھدے ہوئے پنجابی دے نال نال چند اک او ہندی تے اردو دیاں او لوریاں کہانیاں وی شامل کیتاں گیئاں جہیڑیاں ماواں جانڈیاں سن۔ میرا ا ج دا پیپر اس کھوج دے لمے پروسس بارے نہیں ہے بلکہ لوریاں تے کہانیاں دا بچے دی مڈھلی حیاتی دی بنتر اُتے اثر بارے ہے

ریسرچ توں پتا لگا کہ آکسفورڈ دیاں زیادہ تر نویاں ماواں کول لوریاں کہانیاں نہیں رھیاں۔ سوال کہ کیوں؟

اس مُدے اُتے اک وکھری کھوج دی لوڑ اے پر ایتھے اسپیں اندازہ لا کے گل کر سکدے آن پئی ا ج ساڈے کولوں لوریاں تے کہانیاں کتھے گواچ گیئاں نیں؟ اوہ ساریاں لوریاں کتھے گیئاں جہیڑیاں ساڈیاں نانیاں تے دادیاں نانے تے دادے سُنایا کردے سی۔ خورے ا ج دی ترقی دی وجہ توں اسپیں اوس سانجھے ٹبرتوں نکھڑ گئے آن جیدے کارن ایہہ تے انج دے ہور کئی خزانے اسپیں گوا بیٹھے آن۔ مکدی گل اے وئے پئی ا ج ساڈے کول نہ ویلا ہے تے نہ ہی سانوں لوریاں تے

کہانیاں آوندیاں نیں جیہڑیاں اسیں اپنے نکلے بالاں نوں سنا
سکیئے۔ اودی تھاویں موبائل فون دی سکرین تے ٹی وی
وغیرہ نے لے لئی اے۔ میرا کہن دا مطلب ایہہ نہیں کہ میں
نویں ٹیکنالوجی نوں رد کر رہی آں۔ دراصل ایہہ دھیان دوان
دی کوشش کر رہی آں کہ جیہڑا نقصان ساڈی بولی تے ورثے
نوں ہو ریا اے اودا ذمہ دار کون اے؟

کیا ایہہ نقصان ساڈے جانڈیاں بجھدیاں ہویا یاں ساڈا دھیان
کتے ہور ہون کا رن ساتھوں ایہہ کھس گیا؟ اینہاں سوالاں
نوں لے کے اگے کھوج ہو ر وی ہو سگدی اے تے ہونی وی
چاہی دی اے۔

میں اج دے پیپر وچ اپنے تجربے تے کھوج توں جو سکھیا
جو جانیا اوس نوں تہاڈے نال سانجھا کراں گی۔

اک گل تے اسیں سب اتفاق کر سگدے آں پئی بال جدوں
جمدے نیں تے اوناں دا دماغ اک پوچی ہوئی تختی یاں اک
صاف سلیٹ وانگ ہوندا ہے جیدے اُتے ماں پیئو تے باقی
سماج اپنے نقش اُلیکدے نیں۔ ریسرچ دسدی اے کہ بال دی
حیاتی وچ مڈھلے 1001 دن سب توں قیمتی ہوندے نیں یعنی
بچہ conceive کرن توں دو سال تک دی عمر۔ ایس ویلے
بچے دا دماغ بہت تیزی نال کم کر ریا ہوندا اے۔ ایہناں دو
سالوں وچ آسانی نال بال دے بھلک دی بھرویں نیہہ رکھی جا
سگدی اے تے اودے پنچ تت یعنی ویکھن، سنن،
سنگھن، چکھن تے چُھوہن والیاں حِساں اُجاگر کیتاں جا سگدیاں
نیں۔ ماں دی گود دے نگھ وچ سُنیاں لوریاں بال دی سمجھ
سُرت تے زبان دی اُساری نوں ودھا ندیاں نیں۔

پر ایس مصروف زندگی وچ پنجابی ماں جیہڑی کسے
 پروفیشن نال جڑی اے یاں جیہڑی کسے پروفیشن نال نہیں
 جڑی دوہاں کول بال لئی ویلا نہیں۔ دوجا وڈھا مسئلہ اپنی
 بولی تے ورثے نال وجوگ اے۔ اسیں اپنی بولی نوں پیار
 نہیں کردے تے اپنے بالوں نال اپنی بولی وچ نہیں بولدے۔ ایس
 پروجیکٹ وچ شامل ہون والے زیادہ تر ماپے پنجابی دی
 بجائے اردو ، ہندی تا انگلش بچیاں نال بولنا پسند کردے سن۔
 جہدی وجہ توں نہ تے بال کول گھر دی بولی اے تے ناں اپنی
 پچھان۔ میرے کم دے دوران ایہہ گل کھل کے سامنے آئی اے
 کہ دوجے ملکاں دے لوک اپنی بولی گھر وچ بولنا پسند کردے
 نیں تے اپنیاں لوریاں تے کہانیاں بالوں نوں سناندے نیں۔
 کجھ ورھے پہلاں مینوں ایڈنبرا فیسٹول وچ حصہ لین دا موقع
 ملیا ۔

مینوں کڈز زون وچ پنجابی لوریاں گاؤں دا سدا دتا گیا
 سی۔ اوتھے ہزاراں دی گنتی وچ لوک اکٹھے سن ۔ ہر سٹیج تے
 بھیڑ لگی سی ۔ میرے آل دوالے کئی گورے تے اوناں دے
 بچے کھڑے سن پر جدوں میں پنجابی لوری گائی
 الٹ بلڑ باوئے دا ۔۔۔باوا کنک لیاوئے گا ۔۔۔باوی بہہ کے
 چھٹے گی ۔سو روپیہ وٹے گی۔۔ تے پتا نہیں کتھوں کتھوں
 لہندے تے چڑھدے پنجاب دے واسی اکٹھے ہو گئے تے
 اوناں دی آپسی دوری پنجابی لوریاں نے مکا دیتی۔ اوس
 فیسٹول دا اک واقعہ میں تہاڈے نال ضرور شیئر کرنا چاہواں
 گی ایہہ واقعہ میں کئی جگہ تے سانجا کیتا اے کیوں کہ اس

نال سانوں اپنی اج دی حالت بارے گوڑھی جانکاری ملدی اے۔

اوتھے میری ملاقات شیخوپورہ توں آکے یو کے وچ وس جاوے والے ٹبر نال ہوئی۔ اونان وچ اک وڈھی عمر دی بی بی سن جہناں میریاں لوریاں سن مینوں کجھ سوال کیتے کہ میں کون آن تے کیوں پنجابی لوریاں گاوندی آن؟

جد میں اونان نوں دسیا کہ لوریاں پنجاب دا قدیم ورثہ نیں تے میں اپنے ورثے نوں بچانا چاہیندی آن میرا جواب سن کے اوس عورت دیاں اکھاں بھر آئیاں تے اکھن لگی میں دوہتیاں پوتیاں والی آن ایہہ سب لوریاں مینوں وی آوندیاں نیں پر مینوں اپنے گھر وچ پنجابی بولن دی مناہی اے۔ سب آکھدے نیں ماں جی پنجابی نہ بولو کہ پنجابی بولن نال بالان دی زبان خراب ہو جائے گی۔ اج دے نکے نکے بچے ہر ویلے سکرین نال جڑے خورے کی سکھ رئے نیں۔ میں بولاں تے اونان نوں میری گل سمجھ ای نہیں آوندی۔ گھر دا ہر جی آکھدا اے کہ یو۔ کے وچ انگریزی دی لوڑ اے تے سب انگریزی بولو۔ میں تے دھیئے اپنے گھر وچ گونگی بن کے رہ گئی آن۔

گل نوں واپس اپنے مدے ول لیاوے لئی میں ایتھے کجھ مثبت مثالیاں وی دیاں گی۔ ایہہ اوہناں گنے چنے پریواراں بارے نیں جنہاں آکسفورڈ دے پائلٹ پروجیکٹ وچ حصہ لیا۔ ویلا کڈھ کے اپنے بالان دے نال 20 سیشن لوریاں تے کہانیاں بارے میرے نال کیتے۔ ایہناں بالان تے دوجے بالان وچ زمین آسمان دا فرق پیا۔ پروجیکٹ والے بچیاں کول اپنی بولی وی آئی تے رہتل وی۔ ہاں ایہہ سچ اے پئی سکول داخل ہون

توں بعد ماں پیئو تے ہور گھر والیاں دا اثر گھٹدا جاندا اے پر
جو بولی دا جاگ سکول توں پہلے گھر وچ لگ جاندا اے اوہ
ساری حیاتی بالان نال جڑیا رہندا ہے ۔

ایس پروجیکٹ وچ مینوں ایہ وی موقع ملیا کہ لوکاں نوں پچھیا
جاوئے کہ اونان دے خیال وچ لوری بچے نال کی کر دی اے۔
۲۰ سیشنز کرن توں بعد اونان کول دلچسپ جواب سن۔

کجھ تہاڈے نال شیئر کردی آن

لوری ماں دے دل دی واج ہوندى اے، لوریاں بالان نوں اپنی
پچھان تے پچھوکر نال جوڑدیاں نیں ۔

لوری نوں گھڑی مڑی سنن نال بچے نوں اپنی پچھان تے ماں
بولی نال پیار جاگدا اے۔

لوری بچے دا ماں نال، اپنے ورثے نال تے ماں بولی نال
رشتہ گوڑھا کردی اے۔

لوریاں انمول اُمنگاں، لاڈ تے خوشی دے پل ہوندے نیں۔

لوریاں رہتل دا گوڑھا رنگ نیں تے تاریخ دا حصہ وی ۔ انج
ای گل بات وچوں ایسی رل ایہ وی سکھیا کہ

لوریاں پنجاب دا قدیم ورثہ نیں ، ایناں وچ ماں دا پیار ،
ریجھیاں ، جذبے تے سدھراں دے نال نال اوکھے ویلے دی
وی گل کیتی جاندى اے۔ جیویں کہ ایہ لوری:

اللہ والی گل دا،

دانا پھکا مل دا،

غریباں دے واسطے ،

دوپہر کنڈا کھلدا

جدوں میں لوریاں اکٹھیاں کیتیاں تاں کڑیاں لئی لوریاں نہ
ہوون دے برابر سن - زیادہ تر ٹبر پتراں لئی لوریاں جاندے
سن- ایس طراں لوریاں راہیں ساڈے سماج وچ کڑی منڈے
دی نا برابری دا وی پتا چلدا اے۔

لوریاں تے کجھ کتاباں تے کھوج دا موقع وی ملیا تے سخی
سرور دیاں لوریاں دی کتاب جیہڑی لوک ورثہ اشاعت اسلام
آباد نے چھاپی اس وچوں دو لوریاں کڑی لئی لبھیاں۔

بچی میری رانی اے،

لاٹو بڑی سیانی اے،

روز پڑھن نوں جاندی اے،

پڑھ کے گھر مڑ اوندی اے

دو لوریاں ارشاد احمد پنجابی دی کتاب لوک لوریاں وچوں
ملیاں جیہڑی پنجابی ادبی لہر لاہور نے ۱۹۸۲ وچ چھاپی سی
:

آنی کڑیئے گل سناواں ، پنجیباں دا میچ دواواں

اللہ ہو ،

لوا دے گھوہ،

گھوبے مٹھا پانی،

جیوے کاکی رانی۔

جو کم اسان لوکان نال مل کے کیتا اوس دا اثر بالان اُتے تے
ہویا ای پر ماں پیئو وی پنجابی نوں مان دی آکھ نال ویکھنا
شروع کیتا تے ماں بولی دی قدر کرنی سیکھی۔

لوکائی نال رل کم کرن دا ایہہ فائدہ وی ہویا کہ لوریاں دی
سی۔ ڈی بن گئی۔ اس وچ 5 لوریاں کڑیاں لئی تے اک
نانی دادی لئی لکھ کے ریکارڈ کیتاں گئیاں۔

ایس سارے کم توں میں جو سمجھ سکی اں اوہ سانجھا کردی
اں:

1. ساڈی حیاتی سکھن دا اک اجیہا پندھ اے جیہڑا روز
دیہاڑ دے نکے وڈے تجربیاں تے عملاں اُتے کھڑا ہوندا
اے۔ مل کے عملی کاج کرن نال تبدیلی آوندی اے۔
 2. بالان نال لوریاں سانجھیاں کرنا اونان دی روح وچ
سُر پھونکن والی گل اے تے ایہ سُران دے اُتار چڑھا
لوریاں دے مٹھے بول پنگھوڑے وچ پئے بال نوں جیون
دی زیر زبر تے پیش آپے ای سکھا دیندے نیں۔
 3. نکي عمروں ای بچیاں نال کتاباں پڑھنا، کہانیاں سنانا
در اصل بالان نوں پڑھن دا جاگ لاونا اے۔ پڑھن دی لگن
تے پیاس بچے نوں گود وچ ای پے جاوے تے انسانیت دا
بھلا ہو سکدا اے۔
 4. لوریاں گاونان تے کہانیاں سناناں اصل وچ اپنی
بولی تے ورثہ بچاونان ہے۔
- اؤ آخر وچ کہانی ”اک سی چڑی“ تے اودے نال دی لوری
رل کے سُنئیے۔

نزبت عباس

جولائی ۲۰۲۳